

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาระดับความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอน
ในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในสาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการ
วิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนที่คัดสรร 31
รายการ ในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา
วัฒนธรรมของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน
ประถมศึกษาที่ยังไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามจาก
หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร หนังสือ วารสาร งานวิจัยต่าง ๆ และจากการ
สัมภาษณ์บุคคล ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ
ที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับนักเรียน มี 3 ตอนคือ ตอนที่ 1
เป็นสถานภาพของผู้ตอบ ตอนที่ 2 เป็นลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนกับ
พฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียน ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มเติมกิจกรรมที่มีความ
คิดเห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียน (นอกเหนือจากตอนที่ 2)
ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับครู มี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นสถานภาพของผู้ตอบ ตอนที่ 2
เป็นลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียน

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มเติมกิจกรรมที่มีความคิดเห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียน (นอกเหนือจากตอนที่ 2) ชุดที่ 3 แบบบันทึกประจำวันของนักเรียน แล้วผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แล้วนำมาแก้ไข ปรับปรุง เป็นเครื่องมือฉบับชั่วคราว เพื่อไปทดลองใช้กับนักเรียนและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาแก้ไข ปรับปรุง เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนและครู จากนั้น ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสำหรับนักเรียน และแบบสอบถาม สำหรับครู มารวบรวมแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และแปลความ นำผลการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเครื่องมือทั้ง 2 ชุด มาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับความไม่สอดคล้อง สำหรับข้อมูลจากแบบบันทึกประจำวันของนักเรียน นำมาช่วยเสริมในการอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.19 เพศชาย ร้อยละ 38.81 มีการเรียนศาสนาอิสลามจากโรงเรียนตาติกาหรือมัสยิดมากที่สุด ร้อยละ 91.64 ส่วนมากมีการเรียนศาสนาอิสลามในวันเสาร์-วันอาทิตย์ ร้อยละ 86.87 กิจกรรมทางศาสนาที่นักเรียนปฏิบัติมากที่สุด คือ การละหมาดประจำวัน ร้อยละ 93.13 สำหรับกิจกรรมทางศาสนาที่นักเรียนเข้าร่วมกับชุมชนมากที่สุด คือ การละหมาดร่วมกันที่มัสยิดหรือบ้านโต๊ะครู ร้อยละ 61.79 และนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีเพื่อนที่นับถือศาสนาอื่น ร้อยละ 77.91

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 64.64 เพศหญิง ร้อยละ 35.54 ส่วนมากมีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 64.46 ส่วนมากมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 62.05 มีประสบการณ์ทางการสอนส่วนมากอยู่ระหว่าง 11-15 ปี ร้อยละ 38.55 ส่วนมากมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร้อยละ 91.57 สำหรับภาษาที่ใช้ในครอบครัวส่วนมากใช้ภาษามลายูท้องถิ่น ร้อยละ 88.55 ครูมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนมากอยู่ในระดับที่สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้ ร้อยละ 48.19 และมีความเข้าใจต่อปัญหาการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากอยู่ในระดับมีความเข้าใจต่อสภาพของปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้บ้าง ร้อยละ 72.25

2. ระดับความไม่สอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
สำหรับนักเรียน และแบบสอบถามสำหรับครูตรงกัน จำแนกตามระดับความไม่สอดคล้องได้
ดังนี้

2.1.1 กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง
ได้แก่

2.1.1.1 การสอนเขียนจดหมายถึงพ่อแม่ที่ใช้คำขึ้นต้นว่า
กราบเท้าคุณพ่อและคุณแม่ที่เคารพอย่างสูง

2.1.1.2 การฝึกให้กล่าวคำอวยพรที่กล่าวว่าขออำนาจ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดลบันดาลให้ท่าน ...

2.1.1.3 การอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าโลกเกิดขึ้นเอง
ตามธรรมชาติ

2.1.1.4 การอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่ามนุษย์มีวิวัฒนาการ
มาจากลิง

2.1.1.5 การฝึกให้นักเรียนทำความเคารพพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่
โดยการไหว้

2.1.1.6 การปฏิบัติกิจกรรมเข้าจังหวะโดยการเต้นรำจับ
คู่ชายกับหญิง

2.1.1.7 การให้นักเรียนร้องเพลงที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับความเชื่อ
ของศาสนาอื่น อย่างเช่น เอ้อระเหยลอยมา ยกมือวันทาสึงค์คีลธิ์ไหว้คุณพระรัตนตรัย
และเทพไทอันมีฤทธิ์

2.1.1.8 การให้นักเรียนรำในวิชานาฏศิลป์ที่มีท่ารำใน
ลักษณะของการไหว้ อย่างเช่น การรำอธิษฐาน

2.1.1.9 การให้นักเรียนหญิงรำไทยที่มีการห่มผ้าสะไบเป็น
การห่มเฉพาะลำตัวและเปิดไหล่ด้านหนึ่ง

2.1.1.10 การฝึกปฏิบัติงานบ้านที่เกี่ยวกับการประกอบ
อาหาร ถ้าหากขั้นตอนการทำความสะอาดไม่ได้ใช้น้ำไหลผ่าน (ซีรัม)

- 2.1.1.11 การฝึกงานประดิษฐ์จากใบตองโดยให้นักเรียน
ประดิษฐ์กระทงเจิม (ใช้ลอยกระทง) บายศรีปากชาม (ใช้ทำพิธีบายศรี) เป็นต้น
- 2.1.1.12 การจัดพิธีไหว้ครูที่มีการใช้ดอกไม้ธูปเทียน
- 2.1.1.13 การให้นักเรียนร่วมกิจกรรมวันลอยกระทงที่
โรงเรียนจัดขึ้น
- 2.1.1.14 การให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีถวายบังคมตามที่ทาง
ราชการจัดขึ้น
- 2.1.1.15 การแสดงที่ให้นักเรียนชายแต่งตัวเป็นผู้หญิงหรือ
นักเรียนหญิงแต่งตัวเป็นผู้ชาย
- 2.1.1.16 การให้นักเรียนหญิงที่เป็นนักกีฬาบู้แกว่งขาสั้น
แบบนักกีฬา
- 2.1.2 กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับ
ปานกลาง ได้แก่
- 2.1.2.1 การให้นักเรียนร้องเพลงที่ไม่ใช่ประเพณีของนักเรียน
อย่างเช่น เพลงลอยกระทง
- 2.1.2.2 การทำแกรนด์สาวล์ของลูกเสือสำรองที่มีการกล่าวว่
อาเคล่าข้าจะทำดีที่
- 2.2 กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
สำหรับนักเรียน และแบบสอบถามสำหรับครูต่างกัน ได้แก่
- 2.2.1 การอธิบายควรใช้เฉพาะภาษาไทยไม่ควรนำภาษาถิ่นมาเสริม
เพื่อให้นักเรียนเข้าใจ
- 2.2.2 การอ่านหนังสือเรียนที่กล่าวถึงการปฏิบัติที่ไม่ใช่ประเพณีของ
นักเรียน อย่างเช่น การไปฟังเทศน์ที่วัด การสวดมนต์ก่อนเข้านอน เป็นต้น
- 2.2.3 การจัดนิทรรศการหรือภาพในหนังสือเรียนที่มีภาพพระพุทธรูป
หรือภาพเด็กกำลังไหว้พระ เป็นต้น
- 2.2.4 การอ่านหนังสือเรียนที่มีเนื้อเรื่องกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง
คนกับสุนัข อย่างเช่น การเลี้ยงสุนัข การนำสุนัขมากอด เป็นต้น

- 2.2.5 การสอนหลักธรรมของศาสนาอื่นที่ไม่ใช่หลักธรรมของศาสนาอิสลาม
- 2.2.6 การอธิบายว่าปูชนียวัตถุ หมายถึง วัตถุอันควรเคารพ
 อย่างเช่น พระพุทธรูป เทวรูป เป็นต้น
- 2.2.7 การอธิบายว่าการรับประทานข้าวที่ถูกสุนัขเลียควรใช้ช้อนไม่ควรใช้มือ
- 2.2.8 การอธิบายว่ามารยาทในการแต่งกายไปงานศพควรใช้ชุดที่มีสีขาว ดำ
- 2.2.9 การให้นักเรียนฝึกนั่งสมาธิในวิชาจริยศึกษา
- 2.2.10 การให้นักเรียนปั้นรูปคนในวิชาศิลปศึกษา
- 2.2.11 การให้นักเรียนหญิงฝึกยิมนาสติก ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน
- 2.2.12 การสอนเรื่องการตอนไก่ โดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง
- 2.2.13 การให้นักเรียนเล่นกิจกรรมรอบกองไฟในการอยู่ค่ายพักแรม

ลูกเสือ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้เสนอการอภิปรายผลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง และระดับความไม่สอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอน

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

1.1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนส่วนมาก ร้อยละ 61.19 เป็นเพศหญิง ส่วนมากได้เรียนศาสนาอิสลามจากโรงเรียนตาติกาหรือมัสยิด ร้อยละ 91.64 เพราะในชุมชนมุสลิมทุกแห่งต้องมีสถานที่สอนศาสนาให้แก่เด็กและผู้ใหญ่ ถ้าหากไม่มีอาคารเรียนเป็นที่เฉพาะก็จะมีการสอนที่มัสยิด ส่วนมากแล้วจะมีโรงเรียนสอนศาสนาให้แก่เด็ก โดยเฉพาะซึ่งเรียกว่า ตาติกา สำหรับที่ได้เรียนศาสนาอิสลามจากโรงเรียนในวิชาอิสลามศึกษา ร้อยละ 77.31 เนื่องจากยังมีบางโรงเรียนไม่ได้เปิดสอนวิชาอิสลามศึกษา แต่แนวโน้มในอนาคตจะมีการเปิดสอนทุกโรงเรียนที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามเกินร้อยละ 50 จากการบันทึกประจำวันของนักเรียนพบว่า ในวันเสาร์-วันอาทิตย์มีการเรียนศาสนาอิสลามที่โรงเรียนตาติกาเป็นจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 86.87 นอกจากนี้ในวันปกตินักเรียนบางคนก็จะเรียน

ศาสนาอิสลาม ในเวลาก่อนไปโรงเรียน หลังจากกลับโรงเรียนและตอนกลางคืนบ้าง จะเรียนเวลาไหนก็ได้แล้วแต่ความสะดวกของผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สุวรรณ กุสุจรีต และคณะ (2534) กล่าวว่าตอนเวลาค่ำ ๆ ถ้าผ่านไปในหมู่บ้านมุสลิมจะเห็นได้ว่าการสอนอัลกุรอานตามมัสยิดต่าง ๆ หลังจากละหมาดตอนค่ำเวลาประมาณ 19.00 น. นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาส่วนใหญ่เป็นการละหมาดประจำวัน ร้อยละ 93.13 นักเรียนสามารถละหมาดเวลาหลังเที่ยงที่โรงเรียนได้เพราะบางโรงเรียนได้จัดสถานที่สำหรับละหมาดไว้ หรือบางโรงเรียนอยู่ใกล้กับมัสยิดนักเรียนก็สามารถไปละหมาดที่มัสยิดได้ และนักเรียนร้อยละ 82.69 ได้มีการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน สาเหตุที่นักเรียนทำละหมาดและถือศีลอดเป็นส่วนมาก ก็เพราะหลักศาสนาอิสลามได้กำหนดให้บุคคลที่บรรลุนิติภาวะตามหลักศาสนา หมายถึงผู้ชายที่มีการหลั่งน้ำอสุจิ และผู้หญิงที่มีประจำเดือนแล้ว ต้องมีการปฏิบัติศาสนกิจตามที่ศาสนากำหนดไว้ทุกประการ ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็มีบางส่วนที่บรรลุนิติภาวะตามหลักศาสนาแล้ว และบางส่วนก็ใกล้จะบรรลุนิติภาวะตามหลักศาสนาเช่นกัน กิจกรรมที่นักเรียนได้เข้าร่วมกับชุมชนมากที่สุดก็คือการละหมาดร่วมกันที่มัสยิดหรือบ้านโต๊ะครู จำนวนร้อยละ 62.67 เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ต้องไปเรียนศาสนาที่นั่น เมื่อถึงเวลาละหมาดก็ต้องทำละหมาดพร้อมกัน และนักเรียนส่วนมากไม่มีเพื่อนที่นับถือศาสนาอื่น จำนวนร้อยละ 77.91 เพราะชุมชนที่อยู่ในชนบทส่วนมากเป็นมุสลิมเกือบทั้งหมด จะมีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธรวมอยู่ด้วยในบางชุมชนเท่านั้น

1.2 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ส่วนมากร้อยละ 64.46 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี เป็นส่วนมากร้อยละ 64.46 ครูส่วนมากร้อยละ 62.05 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนมากร้อยละ 38.55 มีประสบการณ์ทางการสอนระหว่าง 11-15 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ทางการสอนอย่างเพียงพอ ส่วนมากร้อยละ 91.57 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการใช้ภาษามลายูท้องถิ่น จำนวนร้อยละ 88.55 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลในพื้นที่ และมีการปฏิบัติตนทางวัฒนธรรมเหมือนกับประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ครูส่วนมากร้อยละ 48.19 มีความเห็นว่ามีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับที่สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้ เนื่องจากครูก็เป็นบุคคลหนึ่งในชุมชนที่ต้องปฏิบัติตนตามแนววัฒนธรรม แต่ไม่สามารถแนะนำหรือให้ความรู้แก่ผู้อื่นได้ เพราะว่าการให้

ความรู้ในด้านนี้เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้นำศาสนาในท้องถิ่นอยู่แล้ว สำหรับความเข้าใจต่อปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครูส่วนมากร้อยละ 72.29 มีความเห็นว่ามี ความเข้าใจกับสภาพของปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้บ้าง อาจเป็นเพราะปัญหาทางการศึกษาที่พบมีมากและมาจากหลายสาเหตุ จึงเป็นธรรมดาที่ครูย่อมไม่สามารถที่จะเข้าใจกับสภาพของปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้ดีทุกปัญหาไป

2. ระดับความไม่สอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้วิจัยได้เสนอการอภิปรายผลระดับความไม่สอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอภิปรายผลจำแนกตามกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละรายการ

2.1 การอธิบายควรใช้เฉพาะภาษาไทยไม่ควรนำภาษาถิ่นมาเสริมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า สอดคล้องจากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า ไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ นักเรียนส่วนมากร้อยละ 56.12 มีความเห็นว่าการเรียนการสอนในโรงเรียนควรใช้เฉพาะภาษาไทย ครูส่วนมากร้อยละ 50.00 มีความเห็นว่าสอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าควรใช้เฉพาะภาษาไทยเพราะต้องการสร้างประสบการณ์ทางภาษาไทยให้แก่ นักเรียน แต่ครูบางส่วนมีความเห็นว่าเป็นชั้นเด็กเล็ก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ยังจำเป็นต้องใช้ภาษาถิ่นมาเสริมบ้าง สำหรับชั้นอื่น ๆ ใช้ภาษาถิ่นมาเสริมในส่วนที่ยากต่อการอธิบายให้เข้าใจ และไม่สามารถจัดหาสื่อมาแสดงได้ จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ เพราะทั้งนักเรียนและครูต่างก็มีความต้องการที่จะสร้างประสบการณ์ทางภาษาไทยให้แก่ นักเรียนให้มากที่สุด สำหรับการรณรงค์เพื่อการใช้ภาษาไทยในโรงเรียนของครูก็ไม่ควรมีมาตรการที่เข้มงวดเกินไป เช่น การกำหนดโทษในกรณีที่นักเรียนพูดภาษาถิ่นขณะที่ไม่ได้อยู่ในระยะเวลาของการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งทางปฏิบัติจริงก็ไม่สามารถเป็นไปได้ที่จะไม่ให้ นักเรียนพูดภาษาถิ่นในระหว่างการสนทนากับเพื่อน ๆ ด้วยกัน การกำหนดมาตรการเช่นนี้ อาจมีผลกระทบต่อชุมชนบางส่วนได้ เพราะอาจคิดไปได้ว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีความต้องการที่จะต่อต้านการใช้ภาษาถิ่นที่มีอยู่เดิม ซึ่งความต้องการที่แท้จริงของชุมชนยังคงต้องการใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสาร ส่วนผลกระทบที่อาจเกิดกับนักเรียนโดยตรงก็คือ เป็นการปิดกั้นการเสนอความคิดของนักเรียนบางคน อันเนื่องมาจากขาดความสามารถทางการใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่ 2 (ตอนแม็ก, 2530) การดำเนินการเรื่องนี้

โรงเรียนควรให้โอกาสแก่นักเรียนต่อการใช้ภาษาถิ่นบ้าง สำหรับการสร้างประสบการณ์ทางภาษาไทยโดยการส่งเสริมให้มีการใช้ภาษาไทยในโรงเรียน ก็ถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งที่ครูจะต้องจัดให้แก่ นักเรียน การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนก็ต้องมีการอธิบายโดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก นอกจากในกรณีที่เป็นจริง ๆ เท่านั้นจึงมีการอธิบายโดยใช้ภาษาถิ่นมาเสริมบ้าง และขณะที่ไม่ได้อยู่ในระยะเวลาของการเรียนการสอนก็ไม่ควรมีการบังคับให้นักเรียนสื่อสารโดยใช้เฉพาะภาษาไทยเสมอไป จากแนวดำเนินการดังกล่าวนี้ย่อมที่จะสนองความต้องการของทุกฝ่ายได้

2.2 การสอนเขียนจดหมายถึงพ่อแม่ที่ใช้คำขึ้นต้นว่ากราบเท้าคุณพ่อและคุณแม่ที่เคารพอย่างสูง จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 62.39 มีความเห็นว่าควรใช้คำว่าอัสสะลามอะลัยกุม ครูส่วนมากร้อยละ 76.51 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการใช้คำขึ้นต้นเขียนจดหมายเช่นนี้นักเรียนไม่สามารถนำไปใช้ได้ เพราะขัดกับสภาพทางวัฒนธรรมของนักเรียน สำหรับคำขึ้นต้นจดหมายที่นิยมใช้ในวัฒนธรรมของนักเรียนเองก็มีอยู่แล้ว คือ การใช้ว่าอัสสะลามอะลัยกุม ซึ่งคำนี้ถือว่าเป็นคำที่ใช้ในการทักทายทั่วไปของมุสลิม ไม่ว่าจะบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายอยู่ในสถานภาพใดก็จะมี การใช้คำทักทายเช่นนี้เหมือนกันหมด การเรียนการสอนของโรงเรียนควรจัดให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้และยังเป็นการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเขียนจดหมายอีกด้วย เพราะจากที่ผ่านมามีการเขียนจดหมายคำขึ้นต้นและคำลงท้ายจดหมายยังเป็นส่วนที่นักเรียนใช้ผิดอยู่มาก การสอนเขียนจดหมายถึงพ่อแม่ก็ยังคงต้องจัดให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ เพียงแต่ควรมีการปรับการใช้คำขึ้นต้นของจดหมายให้ตรงกับวัฒนธรรมของนักเรียนเท่านั้น สำหรับคำขึ้นต้นที่ใช้ว่ากราบเท้าคุณพ่อและคุณแม่ที่เคารพอย่างสูง ก็ควรมีการสอดแทรกไว้ในส่วนต่าง ๆ ของการเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนจดหมายถึงพ่อแม่ของวัฒนธรรมในส่วนกลางด้วย

2.3 การฝึกให้กล่าวคำอวยพรที่กล่าวว่ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงดลบันดาลให้ท่าน ... จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่บ้างในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 76.12 มีความเห็นว่าควรเป็นการขอพรจากอัลลอฮ์ ครูส่วนมากร้อยละ 80.72 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่ามุสลิมต้องเชื่อว่าอำนาจต่าง ๆ เกิดจากพระผู้เป็นเจ้าแต่เพียงผู้เดียวซึ่งมีความเป็นเอกะ การกล่าวเช่นนี้มีปัญหาอยู่ที่คำว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งคำนี้สามารถมีความหมายได้หลายอย่างไม่สามารถชี้ชัดได้ว่า คืออะไร ถ้าหากความหมายของ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่พระเจ้าหรือที่เรียกว่าอัลลอฮ์แล้ว ถือว่าขัดกับหลักศาสนาอิสลาม เพราะตามหลักศาสนาอิสลามบุคคลที่กล่าวเช่นนี้มีความผิดถึงขั้นสิ้นสภาพการเป็นมุสลิม (มูรตัด) เนื่องจากเป็นการกล่าวที่เอาสิ่งอื่นมาเทียบเคียงหรือเรียกว่าเป็นการตั้งภาคีต่อพระเจ้า เพื่อให้การเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมของนักเรียน การกล่าวคำอวยพรควรเป็นการขอพรจากอัลลอฮ์ ถ้าหากบุคคลที่นับถือศาสนาอื่นอวยพรให้แก่เด็กนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามอาจเข้าใจว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของศาสนาที่นักเรียนนับถือก็ได้ สำหรับการอวยพรที่ใช้ในวัฒนธรรมส่วนกลางก็มีความจำเป็นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วย โดยสอดแทรกไว้ในส่วนต่าง ๆ ของการเรียนการสอนในโรงเรียน

2.4 การอ่านหนังสือเรียนที่กล่าวถึงการปฏิบัติที่ไม่ใช่ประเพณีของนักเรียน อย่างเช่น การไปฟังเทศน์ที่วัด การสวดมนต์ก่อนเข้านอน เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 40.00 มีความเห็นว่าอ่านได้เพราะเป็นเนื้อเรื่องในหนังสือ ครูส่วนมากร้อยละ 74.10 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าเป็นการขัดกับวัฒนธรรมของนักเรียน อาจทำให้นักเรียนมีอคติต่อบทเรียนได้ จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง เพราะกิจกรรมในส่วนนี้ถ้าหากมีการปรับปรุงในบางส่วนก็สามารถจัดให้มีได้ การกล่าวถึงเรื่องที่ไม่ใช่ประเพณีของนักเรียนอาจมีผลให้นักเรียนบางส่วนมีความรู้สึกที่ตนเองมีความแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ และอาจมีความคิดไปว่าการจัดการศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของตนบ้าง การเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็มีความจำเป็นเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันของคนในชาติ เนื้อเรื่องในหนังสือเรียนที่เกี่ยวกับการฝึกทักษะทางการอ่านในวิชาภาษาไทย ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องใช้เหมือนกันหมด ควรเป็นเนื้อเรื่องที่มีความหลากหลายไม่ควรเน้นวัฒนธรรมใดเป็นการเฉพาะ เนื้อเรื่องควรมีความเป็นกลางเพื่อให้นักเรียนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน สามารถเรียนรู้ได้อย่างสะดวกใจ สำหรับเนื้อหาที่ให้ความรู้เฉพาะของวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจมีไว้ในหนังสือประเภทส่งเสริมการอ่าน เพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกอ่านได้ตามความสนใจของนักเรียนเอง

2.5 การจัดนิทรรศการหรือภาพในหนังสือเรียนที่มีภาพพระพุทธรูปหรือภาพเด็กกำลังไหว้พระ เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง

นักเรียนส่วนมากร้อยละ 45.37 มีความเห็นว่ามีได้เพราะเป็นภาพประกอบในหนังสือ ครู ส่วนมากร้อยละ 68.07 มีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าทำให้นักเรียนมีความรู้สึกขัดแย้งได้และทำให้ผู้ปกครองมองในแง่ลบได้ จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง เพราะถ้าหากมีการปรับปรุงในบางส่วนก็สามารถจัดให้มีได้ สาเหตุที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่ามีได้เพราะเป็นเพียงภาพประกอบ อาจเนื่องมาจากนักเรียนในชั้นนี้ได้มีการเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่เพียงพอที่จะตัดสินปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองซึ่งรวมถึงสามารถแยกได้ว่า ส่วนใดเป็นวัฒนธรรมของตนเองนั้นจึงไม่มีผลกระทบจากเหตุการณ์เช่นนี้เท่าใดนัก ส่วนครูมีความเห็นที่ครอบคลุมถึงนักเรียนทั้งหมดที่อยู่ในโรงเรียน และรวมถึงผู้ปกครองที่อยู่ทางบ้านด้วย อาจเป็นไปได้กับนักเรียนที่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเห็นภาพดังกล่าวอาจเกิดความสับสน ไม่สามารถแยกได้ว่าส่วนใดคือวัฒนธรรมของตน สำหรับผู้ปกครองมีบางส่วนที่อ่านหนังสือภาษาไทยไม่ได้ เมื่อเห็นภาพเช่นนี้ก็ไม้อาจทราบที่มาของภาพได้ว่าแสดงไว้เพื่อจุดประสงค์อะไร จึงมีผู้ปกครองบางส่วนคิดว่าการเรียนการสอนของโรงเรียนพยายามที่จะสอนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ของตนให้แก่เด็กนักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของเขา ฉะนั้นภาพในลักษณะนี้มีได้บ้างแต่ไม่ควรเป็นที่เด่นชัดเกินไป หรืออาจมิได้ในหนังสือประเภทส่งเสริมการอ่าน และหนังสือทั่ว ๆ ไปของห้องสมุดในโรงเรียน

2.6 การอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า โลกเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 84.78 มีความเห็นว่าต้องเชื่อว่าอัลลอฮ์เป็นผู้สร้างโลก ครูส่วนมากร้อยละ 68.67 มีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าตามหลักศาสนาอิสลามต้องเชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลก ฉะนั้นการเสนอความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ครูต้องอธิบายให้นักเรียนมีความเข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความสับสนระหว่างความเชื่อทางศาสนากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ก่อนการสอนครูต้องอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อทางศาสนากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นอันดับแรก และควรอธิบายให้นักเรียนเพิ่มเติมอีกว่าความรู้เกี่ยวกับการเกิดของโลกนี้เป็นเพียงการตั้งสมมติฐานทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น ในปัจจุบันก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจน การที่จะอธิบายอย่างสั้น ๆ กับนักเรียนระดับประถมศึกษาว่า โลกเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติถือว่าไม่สอดคล้องกับความเชื่อของนักเรียนอย่างยิ่ง ดังที่ อัจฉรา บุญชู (2519) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของศาสนาอิสลามกับศาสนาพุทธว่าเป็นไปในทิศทางต่างกัน เนื่องจากหลัก

ศาสนาพุทธค้านกับศาสนาอิสลาม คือ ศาสนาอิสลามเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าสร้างโลกและจักรวาล แต่ศาสนาพุทธไม่เชื่อว่าโลกและจักรวาลพระผู้เป็นเจ้าสร้าง การเรียนการสอนในส่วนนี้ ก็ควรให้นักเรียนได้มีการค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือในห้องสมุด เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับบุคคลในวัฒนธรรมอื่นมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร

2.7 การอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า มนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากลิง จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 62.39 มีความเห็นว่าการเชื่อเช่นนี้ถือว่าผิดหลักศาสนา ครูส่วนมากร้อยละ 80.72 มีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าตามหลักศาสนาอิสลามต้องเชื่อว่ามนุษย์ถูกสร้างโดยพระผู้เป็นเจ้า และมนุษย์คนแรกที่ถูกสร้างขึ้นมา คือ อาดัม การสอนในเรื่องนี้จึงไม่ควรที่จะอธิบายถึงความเป็นมาเกี่ยวกับการเกิดของมนุษย์ ตามทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่ว่ามนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากลิง ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา ถ้าหากต้องอธิบายเช่นนี้ก็ต้องทำความเข้าใจกับนักเรียนก่อนว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ต้องเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ ฉะนั้นในเรื่องนี้จึงได้มีการตั้งสมมติฐานขึ้นว่ามนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากลิง แต่สมมติฐานนี้ก็ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงหรือไม่ จึงถือได้ว่าเป็นการอธิบายที่นักเรียนสามารถยอมรับได้และไม่เกิดความสับสน ดังที่ อัจฉรา บุญชู (2519) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของศาสนาอิสลามกับศาสนาพุทธว่าเป็นไปในทิศทางต่างกัน เนื่องจากหลักศาสนาพุทธค้านกับศาสนาอิสลาม คือ ศาสนาอิสลามเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้ามีอำนาจเหนือทุกสิ่งทุกอย่างและเป็นไปตามลิขิตของพระองค์ แต่ศาสนาพุทธไม่เชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้ามีอิทธิพลเหนือทุกสิ่งทุกอย่างในโลกและจักรวาล การเรียนการสอนในส่วนนี้ควรให้นักเรียนได้มีการค้นคว้าเพิ่มเติม จากหนังสือในห้องสมุดเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับบุคคลในวัฒนธรรมอื่นมีความเชื่อในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

2.8 การอ่านหนังสือเรียนที่มีเนื้อเรื่องกล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสุนัข อย่างเช่น การเลี้ยงสุนัข การนำสุนัขมากอด เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 48.36 มีความเห็นที่สามารถอ่านได้เพราะเป็นเนื้อเรื่องในหนังสือเรียน ครูส่วนมากร้อยละ 68.67 มีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าสุนัขเป็นสัตว์ต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลามและไม่นิยมที่จะนำมาสัมผัส จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง

เพราะถ้าหากปรับเป็นการกล่าวถึงเรื่องลักษณะนี้เพื่อเป็นการประกอบเนื้อหาบางตอนไม่ได้เป็นเนื้อเรื่องหลักก็สามารถมีได้บ้าง สำหรับในส่วนนี้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าสามารถอ่านได้ อาจเนื่องมาจากนักเรียนในชั้นนี้ได้มีการเรียนรู้และมีประสบการณ์เพียงพอที่จะตัดล้นปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เมื่ออ่านเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมอื่น ๆ ก็สามารถอ่านได้ สำหรับครูมีความเห็นครอบคลุมถึงนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียน อาจเป็นไปได้กับนักเรียนบางกลุ่มเมื่ออ่านเนื้อเรื่องลักษณะนี้แล้วเกิดความสับสน ฉะนั้นเนื้อเรื่องในลักษณะนี้สามารถมีได้บ้าง เพราะเป็นการอ่านเนื้อเรื่องจากหนังสือเรียน ไม่ได้เน้นให้นักเรียนปฏิบัติ แต่ครูผู้สอนก็ต้องอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมด้วยว่า ในส่วนนี้เป็นวัฒนธรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ ถ้าหากครูผู้สอนสามารถทำความเข้าใจกับนักเรียนได้ การอ่านเนื้อเรื่องเช่นนี้ก็จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อนักเรียน

2.9 การสอนหลักธรรมของศาสนาอื่นที่ไม่ใช่หลักธรรมของศาสนาอิสลาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความสอดคล้อง จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 65.67 มีความเห็นว่าเรียนรู้ได้ทุกศาสนาเพื่อเป็นการเสริมความรู้ ครูส่วนมากร้อยละ 40.96 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่านักเรียนไม่สามารถนำไปใช้ได้ และบางส่วนมีความเห็นว่า เป็นการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เปรียบเทียบว่าทุกศาสนาก็สอนให้เป็นคนดี จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ เพราะการสอนในเรื่องนี้เป็นการสอนขั้นพื้นฐานเพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกันของคนในสังคมเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ จินดา อาจินสมาจาร (2523) ได้ให้ความเห็นว่าหลักธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 มีลักษณะเป็นสากลสามารถใช้ได้กับทุกสังคม สำหรับการสอนหลักธรรมของศาสนาอื่น ก็ควรให้นักเรียนได้มีความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาอิสลามก่อน เพื่อเป็นการป้องกันความสับสนอันเกิดจากการเสนอเนื้อหาในส่วนนี้ได้ เมื่อพิจารณาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจะเห็นว่า นักเรียนส่วนมากมีความเห็นว่าเรียนรู้ได้ และครูที่มีความเห็นว่าไม่สอดคล้องมีจำนวนไม่เกินร้อยละ 50 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีความเห็นที่ขัดแย้งอย่างเด่นชัด อาจเนื่องมาจากครูต่างก็ยอมรับว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นการให้การศึกษาหรือจัดประสบการณ์ขั้นพื้นฐานเท่านั้น ไม่ได้เน้นถึงหลักการปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะ สำหรับที่จัดขึ้นในระดับนี้ก็เพื่อให้นักเรียนได้มีความเข้าใจวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งจะมิผลให้บุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันสามารถอยู่รวมกันอย่างสงบสุข

2.10 การอธิบายว่าปูชนียวัตถุ หมายถึง วัตถุอันควรเคารพ อย่างเช่น พระพุทธรูป เทวรูป เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 50.75 มีความเห็นว่าสามารถเรียนรู้ได้แต่นำไปปฏิบัติไม่ได้ ครูส่วนมากร้อยละ 75.30 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าหลักสูตรของศาสนาอิสลามไม่มีการเคารพวัตถุมงคลใด ๆ จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง เพราะสามารถจัดให้นักเรียนเรียนรู้ได้เฉพาะเป็นความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ เท่านั้น และไม่ได้ให้นักเรียนมีการปฏิบัติตามนั้นแต่อย่างใด การเรียนการสอนในเรื่องนี้ควรมีการอธิบายอย่างชัดเจนว่า เป็นการปฏิบัติของวัฒนธรรมหรือศาสนาใด เมื่อนักเรียนมีความเข้าใจเช่นนี้ย่อมทำให้ไม่เกิดความรู้สึกขัดแย้งต่อเนื้อหาในบทเรียน เพราะนักเรียนสามารถแยกได้ว่าส่วนนี้เป็นการเรียนรู้ตามบทเรียนเท่านั้น ไม่ได้เป็นการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติแต่อย่างใด

2.11 การอธิบายว่าการรับประทานข้าวที่ถูกสุนัขเลียควรใช้ช้อนไม่ควรใช้มือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า สอดคล้อง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 43.58 มีความเห็นเท่ากัน 2 ข้อ คือ อาจใช้ช้อนหรือมือก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม และการรับประทานข้าวด้วยมือก็ถือว่าเป็นการเสีสุชนิสัย ครูส่วนมากร้อยละ 62.25 มีความเห็นว่าสอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักมารยาทในการรับประทานอาหารและเข้าสังคมได้ จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ เพราะถือว่าเป็นความรู้ที่นักเรียนต้องเรียนรู้สำหรับการอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน สาเหตุที่การรับประทานข้าวนิยมใช้มือเพราะถือว่าเป็นการปฏิบัติตามท่านศาสดาของศาสนาอิสลาม จากการบันทึกประจำวันของนักเรียนพบว่าครอบครัวของนักเรียนบางส่วนก็นิยมรับประทานข้าวด้วยมือ การสอนในเรื่องนี้จึงควรอธิบายเพิ่มเติมว่า การรับประทานข้าวด้วยมือหรือด้วยช้อนนั้น นักเรียนต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมว่าในโอกาสนั้น ๆ ควรปฏิบัติอย่างไร นอกจากนี้ควรให้ความรู้แก่นักเรียนด้วยว่าวัฒนธรรมอื่น ๆ มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการรับประทานอาหารกันอย่างไร เพื่อให้ นักเรียนได้มีความรู้และสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องต่อไป

2.12 การอธิบายว่ามารยาทในการแต่งกายไปงานศพควรใช้ชุดที่มีสีขาว คำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับ ปานกลาง จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียน ส่วนมากร้อยละ 58.51 มีความเห็นว่าเรียนรู้ได้แต่นำไปปฏิบัติไม่ได้ ครูส่วนมากร้อยละ 70.48 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าหลักการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม ไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับการใช้สีของผ้าในการแต่งกายไปงานศพ เพียงแต่แต่งกายให้ถูกต้องตาม หลักศาสนาที่เหมาะสมแล้ว จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ใน ระดับปานกลาง เพราะการเรียนรู้ในส่วนนี้ไม่สามารถปฏิบัติได้แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อให้ทราบถึง การปฏิบัติของวัฒนธรรมอื่นเท่านั้น สำหรับการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้หลักศาสนาได้กำหนดการไว้ อาลัยแก่ผู้ตายได้กำหนดหลักการปฏิบัติแก่สตรีเท่านั้น โดยให้ละเว้นการแต่งกายที่ฉูดฉาด ห้าม ใส่เครื่องประดับและเครื่องหอมทุกชนิด (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2526) การเรียนการสอนในส่วนนี้ต้องอธิบายให้นักเรียนเข้าใจ ว่าการปฏิบัติเช่นนี้เป็นวัฒนธรรมของ กลุ่มใด สำหรับวัฒนธรรมของนักเรียนมีการปฏิบัติอย่างไร จึงจำเป็นอย่างยี่งที่ต้องอธิบาย ให้นักเรียนเข้าใจ เพราะเนื้อหาลักษณะนี้มีผลต่อการปฏิบัติหรือการนำไปใช้ของนักเรียน และอาจ เป็นปัญหาถึงผู้ปกครองได้

2.13 การให้นักเรียนฝึกนั่งสมาธิในวิชาจริยศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจาก แบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ จากแบบสอบถามสำหรับ ครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 48.06 มี ความเห็นว่าสามารถปฏิบัติได้ถ้าหากไม่มีพิธีกรรมทางศาสนาอื่น ครูส่วนมากร้อยละ 46.39 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าหลักศาสนาอิสลามได้มีการกำหนดในการทำสมาธิที่ ชัดเจนอยู่แล้ว คือ การทำละหมาดวันละ 5 เวลา จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มี ความไม่สอดคล้องในระดับปานกลาง เพราะการที่จะจัดกิจกรรมนี้ต้องมีการปรับในส่วนที่ เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาอื่นออกเสียก่อน จึงสามารถให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมได้ สำหรับ การฝึกสมาธิในชั้นเรียนก็สามารถปฏิบัติได้ แต่การปฏิบัติไม่ควรกำหนดรูปแบบที่แน่นอนตามแผน การสอน เพราะอาจเป็นการเลียนแบบพิธีกรรมของศาสนาอื่น ซึ่งอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดกัน ได้ นักเรียนสามารถฝึกสมาธิโดยปฏิบัติในลักษณะของการทำจิตใจให้สงบได้ เพื่อเป็นการ เตรียมความพร้อมก่อนการเรียนการสอนก็ถือว่าเพียงพอแล้ว สาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมี

จำนวนเพียงร้อยละ 46.39 มีความเห็นไม่สอดคล้อง อาจเนื่องมาจากครูส่วนใหญ่ก็ยอมรับในการฝึกทำสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบ เพราะสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามอยู่แล้วและสอดคล้องกับข้อมูลจากการบันทึกประจำวันของนักเรียนที่พบว่า นักเรียนส่วนมากมีการทำละหมาดเป็นประจำ แต่ที่ครูไม่สามารถยอมรับได้ก็เฉพาะรูปแบบของการปฏิบัติกิจกรรมเท่านั้น ฉะนั้นกิจกรรมนี้ถ้าหากมีการปรับปรุงรูปแบบของการปฏิบัติบ้าง ก็สามารถนำไปจัดให้แก่ นักเรียนได้ สำหรับรูปแบบในการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของนักเรียน ก็สามารถสอบถามได้จากผู้นำศาสนาในท้องถิ่นได้

2.14 การฝึกให้นักเรียนทำความเคารพพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ โดยการไหว้ จาก การวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 89.25 มีความเห็นว่าการทำความเคารพพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่โดยให้สละสลาม ครูส่วนมากร้อยละ 81.33 มีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง เพราะการทำความเคารพตามวัฒนธรรมอิสลามที่ปฏิบัติกันทั่วไป คือ การให้สละสลาม (การสัมผัสมือ) และจากการบันทึกประจำวันของนักเรียนพบว่า นักเรียนทำความเคารพพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่โดยการให้สละสลาม ถ้าหากเป็นการเยี่ยมเยียนหรือการทักทายก็มีการกล่าวว่า อัสสลามูอะลัยกุม และผู้รับก็กล่าวตอบว่า วะอะลัยกุมมุสสลาม การทำความเคารพของนักเรียนที่มีต่อพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ซึ่งเป็นบุคคลที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน การทำความเคารพก็ควรปฏิบัติตามแบบอย่างของวัฒนธรรมสำหรับการไหว้ในท่าปกตินักเรียนก็สามารถใช้ได้กับครูและบุคคลที่นับถือศาสนาอื่นโดยทั่วไป (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2526)

2.15 การให้นักเรียนปั้นรูปคนในวิชาศิลปะศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 44.78 มีความเห็นว่าการปั้นรูปคนถือว่าต้องห้ามตามหลักศาสนา ครูส่วนมากร้อยละ 56.02 มีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าหลักการศาสนาอิสลามมีการปฏิเสธการเคารพรูปปั้น และบางส่วนมีความคิดเห็นว่าเป็นการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้เท่านั้น ไม่ใช่เป็นการปฏิบัติเพื่อจุดประสงค์อย่างอื่น ฉะนั้นอาจให้นักเรียนปฏิบัติได้ จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง เพราะกิจกรรมนี้ไม่สามารถที่จะให้นักเรียนปฏิบัติการปั้นรูปคนโดยตรงได้ แต่ถ้าหากมีการปรับเป็นอย่างอื่นและมีการทำความเข้าใจถึงจุดประสงค์ของการ

ปฏิบัติแก่นักเรียนเสียก่อนก็อาจจัดให้แก่นักเรียนได้ แต่สำหรับการฝึกปฏิบัติการปั้นที่เกี่ยวกับสิ่งไม่มีชีวิต หรือรูปทรงเรขาคณิตต่าง ๆ เหล่านี้สามารถให้นักเรียนปฏิบัติได้โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

2.16 การปฏิบัติกิจกรรมเข้าจังหวะโดยการเต้นรำจับคู่ชายกับหญิง จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 57.91 มีความเห็นว่าการกิจกรรมลักษณะนี้ถือว่าต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม ครูส่วนมากร้อยละ 84.34 มีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการสัมผัสเพศตรงข้ามที่ศาสนานูมัติให้แต่งงานกันได้ ถือว่าผิดหลักศาสนาและกิจกรรมนี้ถือว่าการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามที่เกินขอบเขตของวัฒนธรรมอิสลาม เพราะการละเล่นที่มีการปะปนหรือใกล้ชิดกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงนักการศึกษาจะไม่สนับสนุน (สุวรรณ กุสุจรีต และคณะ, 2534) การเรียนการสอนอาจจัดได้โดยให้มีการจับคู่ระหว่างชายกับชายหรือหญิงกับหญิง แต่ก่อนจัดกิจกรรมควรมีการศึกษาสภาพความต้องการของชุมชนก่อนว่ามีความต้องการในลักษณะใด

2.17 การให้นักเรียนหญิงฝึกยิมนาสติก ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ นักเรียนส่วนมากร้อยละ 54.33 มีความเห็นว่าควรฝึกปฏิบัติเฉพาะกิจกรรมที่เหมาะสม ครูส่วนมากร้อยละ 36.14 มีความเห็นที่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการออกกำลังกายเป็นสิ่งที่ดี แต่การแต่งกายในการฝึกยิมนาสติกต้องถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม อย่างเช่น การนุ่งกางเกงขายาวแต่ต้องไม่รัดรูปที่แสดงให้เห็นสัดส่วน จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ เพราะนักเรียนหญิงสามารถฝึกยิมนาสติกได้ แต่ให้มีการยกเว้นเฉพาะกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับนักเรียนหญิงเท่านั้น สาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมีจำนวนเพียงร้อยละ 36.14 ที่มีความเห็นที่สอดคล้อง อาจเนื่องมาจากกิจกรรมนี้ ยังมีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจอย่างรอบคอบอยู่ 2 ประเด็น คือ ลักษณะของกิจกรรมและการแต่งกาย ซึ่งครูส่วนใหญ่ก็ต้องการจัดให้แก่ นักเรียนเพราะยอมรับในลักษณะของกิจกรรมที่เกี่ยวกับการออกกำลังกาย แต่ที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ก็เฉพาะกิจกรรมบางอย่างและการแต่งกายของนักเรียนเท่านั้น จากการบันทึกประจำวันของนักเรียนพบว่า นักเรียนหญิงมีความนิยมในการเล่นกีฬา เช่น การเล่นวอลเลย์บอล สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำไปจัดสอนกับ

นักเรียนหญิงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมก่อน ดังที่ บรรเจิด ไชติเกษมศรี (2529) กล่าวไว้ว่า ค่านิยมและสภาพทางวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมให้นักเรียนหญิงมีการเต้น การย้ายตัว และการเล่นกีฬาที่โลดโผน จึงจำเป็นต้องศึกษาก่อนว่ากิจกรรมใดที่ควรจัดให้นักเรียนหญิง จึงเป็นการจัดที่สอดคล้องกับสภาพทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.18 การให้นักเรียนร้องเพลงที่ไม่ใช่ประเพณีของนักเรียน อย่างเช่น เพลงลอยกระทง จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 42.09 มีความเห็นว่าควรขับร้องเฉพาะในเวลาเรียนเท่านั้น ครูส่วนมากร้อยละ 44.58 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าเนื้อร้องของเพลงไม่สอดคล้องกับสภาพทางวัฒนธรรมของนักเรียน ซึ่งการร้องเพลงลักษณะนี้เมื่อผู้ปกครองได้ยินอาจเป็นไปได้ที่ผู้ปกครองนักเรียนบางส่วนเข้าใจว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนพยายามที่จะให้นักเรียนละทิ้งวัฒนธรรมของตนที่มีอยู่เดิม สำหรับเพลงลักษณะนี้สามารถนำมาประกอบการสอนได้ โดยการเปิดจากเครื่องบันทึกเสียง หรือ ครูอาจร้องเพลงให้นักเรียนฟัง สำหรับนักเรียนก็สามารถขับร้องได้ในบางโอกาสเท่านั้น แต่การร้องเพลงโดยทั่วไปที่มีเนื้อร้องไม่ขัดกับวัฒนธรรมของนักเรียน ก็สามารถขับร้องได้ตามปกติ

2.19 การให้นักเรียนร้องเพลงที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับความเชื่อของศาสนาอื่น อย่างเช่น เอ้อระเหยลอยมา ยกมือวันทาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไหว้คุณพระรัตนตรัย และเทพไทอันมีฤทธิ์ จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 53.75 มีความเห็นว่าการขับร้องลักษณะนี้ถือว่าต้องห้ามตามหลักศาสนา ครูส่วนมากร้อยละ 84.94 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง เพราะเป็นการขับร้องที่มีเนื้อร้อง กล่าวถึง การเคารพบูชาสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้าอย่างชัดเจน ซึ่งถือว่าเป็นการกล่าวที่เอาสิ่งอื่นมาเทียบเคียงกับพระผู้เป็นเจ้าตามหลักศาสนาอิสลามบุคคลที่กล่าวเช่นนั้นสิ้นสภาพการเป็นมุสลิม (มรุตัด) จะเห็นได้ว่าเนื้อร้องของเพลงลักษณะนี้เป็นการปฏิบัติตามความเชื่อของศาสนาอื่นอย่างชัดเจน จึงเป็นการไม่สมควรจัดให้มีในการเรียนการสอนของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม

2.20 การให้นักเรียนรำในวิชานาฏศิลป์ที่มีท่ารำในลักษณะของการไหว้อย่างเช่น การรำอธิษฐาน จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 60.00 มีความเห็นว่าการกระทำลักษณะนี้ถือว่าต้องห้ามตามหลักศาสนา ครูส่วนมากร้อยละ 86.14 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการรำลักษณะนี้ทั้งท่ารำ

และเนื้อร้องมีความขัดแย้งกับวัฒนธรรมอิสลาม เพราะเป็นการขอพระจากสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้า และยังมีท่าทางในลักษณะของการไหว้อีกด้วย หากต้องการให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ อาจจัดได้โดยให้นักเรียนได้ศึกษาจากภาพประกอบการสอน หรือให้นักเรียนชมการแสดงก็ได้

2.21 การให้นักเรียนหญิงรำไทยที่มีการห่มผ้าสะไบเป็นการห่มเฉพาะลำตัว และเปิดไหล่ด้านหนึ่ง จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมาก ร้อยละ 59.10 มีความเห็นว่ากิจกรรมลักษณะนี้ถือว่าไม่เหมาะสม ครูส่วนมากร้อยละ 86.14 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการแต่งกายลักษณะนี้ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม เพราะศาสนาอิสลามกำหนดให้ผู้หญิงปกปิดร่างกายทุกส่วน เปิดเผยได้เฉพาะใบหน้าและมือ จากการบันทึกประจำวันของนักเรียนพบว่า นักเรียนหญิงขณะที่อยู่บ้านส่วนใหญ่สวมเสื้อแขนยาว นุ่งผ้าโสร่ง และบางคนก็มีผ้าคลุมศีรษะด้วย สำหรับการจัดกิจกรรมลักษณะนี้กับนักเรียนชั้นเล็ก ๆ ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะทางศาสนาอาจจะจัดได้หรือไม่นั้น ก็ต้องศึกษาสภาพความต้องการของท้องถิ่นก่อนว่ามีความต้องการในลักษณะใด ส่วนการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของส่วนกลาง ก็สามารถจัดได้โดยให้นักเรียนศึกษาจากภาพประกอบการสอน หรือให้นักเรียนชมการแสดงก็ได้

2.22 การทำแกรนด์ฮาวล์ของลูกเสือสำรองที่มีการกล่าวว่า อาเคล่าข้าจะทำดีที่สุด จากการวิจัยพบว่ามีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 46.87 มีความเห็นว่าปฏิบัติได้เฉพาะที่กล่าวว่าข้าจะทำดีที่สุด ครูส่วนมากร้อยละ 48.19 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าคล้ายกับการปฏิญาณตนอย่างหนึ่ง ตามหลักปฏิบัติมุสลิมทุกคนมีการกล่าวปฏิญาณตนอยู่แล้ว และยังถือว่าเป็นการกล่าวในลักษณะที่ให้สัตยาบันอาเคล่า ซึ่งกิจกรรมนี้มีปัญหาอยู่ที่คำว่า อาเคล่า ถ้าหากคำนี้มีความหมายในลักษณะที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมอิสลาม นักเรียนก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ สำหรับกิจกรรมนี้ โชติ เจริญกลิ่นจันทร์ (2508) ได้กล่าวว่า การทำแกรนด์ฮาวล์ของลูกเสือสำรองสามารถกล่าวได้อีกลักษณะหนึ่ง คือ ผู้กำกับครับ เราจะทำดีที่สุด กิจกรรมในส่วนนี้เป็นการแสดงความเคารพเป็นหมู่เพื่อการเตือนคำมั่นสัญญา และแสดงความเคารพต่อหัวหน้า ซึ่งหมายถึงผู้กำกับลูกเสือก็คือครูนั่นเอง กิจกรรมนี้ถ้าหากได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวแล้ว ก็อาจนำไปใช้กับนักเรียนได้

2.23 การฝึกปฏิบัติงานบ้านที่เกี่ยวกับการประกอบอาหาร ถ้าหากขั้นตอน การทำความสะอาดไม่ได้ใช้น้ำไหลผ่าน (ซีรัม) จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 59.10 มีความเห็นว่าตามหลักศาสนาถือว่าไม่สะอาด ครูส่วนมากร้อยละ 87.35 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการไม่ใช้น้ำไหลผ่านตามหลักศาสนาอิสลามถือว่าไม่สะอาด และการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียนก็มีการปฏิบัติ เช่นนี้อยู่แล้ว การเรียนการสอนครูควรให้ความสำคัญกับขั้นตอนนี้ด้วยเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพทางวัฒนธรรมของนักเรียนเอง นอกจากนี้อาจมีผลกระทบต่อโครงการ อาหารกลางวันของโรงเรียนด้วย เพราะบางโรงเรียนครูที่รับผิดชอบไม่ได้เป็นครูที่นับถือศาสนา อิสลาม จึงมีบางส่วนไม่ได้ทำความสะอาดตามหลักดังกล่าว อาจมีผลให้นักเรียนรับประทาน อาหารโดยไม่สะดวกใจนัก และมีนักเรียนบางส่วนได้หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารจาก โรงเรียนอีกด้วย กิจกรรมนี้สามารถแก้ไขได้โดยการทำ ความเข้าใจกับครู ให้ทราบถึงการ ปฏิบัติในส่วนนี้เพื่อให้ครูได้นำไปปฏิบัติ ก็ถือว่าเป็นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพทาง วัฒนธรรมของนักเรียนส่วนหนึ่งแล้ว

2.24 การสอนเรื่องการตอนไก่โดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล จากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ จากแบบ สอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 44.78 มีความเห็นว่าสามารถเรียนและนำไปปฏิบัติจริงได้ ครูส่วนมากร้อยละ 40.36 มีความเห็นว่าไม่แน่ใจ โดยมีการให้เหตุผลว่าสามารถปฏิบัติได้เพราะเป็นกิจกรรมของมนุษย์ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ การเคารพศักดิ์ต่อพระผู้เป็นเจ้า (อียาตะฮฺ) แต่อย่างใดและอีกส่วนหนึ่งให้ เหตุผลว่าการตอนไก่ก็เหมือนกับการคุมกำเนิดมนุษย์ ซึ่งถือว่าต้องห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง เพราะไม่ สามารถกำหนดได้แน่ชัดว่าสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ สำหรับการจัดกิจกรรมนี้จำเป็นต้องศึกษา สภาพความต้องการของท้องถิ่นก่อนว่ามีความต้องการในลักษณะใด สาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนเพียงร้อยละ 44.78 มีความเห็นว่า สามารถเรียนและนำไปปฏิบัติจริงได้ และครู เพียงร้อยละ 40.36 มีความเห็นว่าไม่แน่ใจ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีจำนวนน้อยกว่า ร้อยละ 50 อาจเนื่องมาจากกิจกรรมนี้ยังไม่ได้มีการปฏิบัติกันโดยทั่วไป ในโรงเรียน ประถมศึกษาทำให้นักเรียนและครูส่วนใหญ่ยังไม่พบกับปัญหานี้ จึงไม่สามารถให้ความเห็นได้ อย่างชัดเจน

2.25 การฝึกงานประดิษฐ์จากใบตองโดยให้นักเรียนประดิษฐ์กระทงเจิม (ใช้ลอยกระทง) บายศรีปากชาม (ใช้ทำพิธีบายศรี) เป็นต้น จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 51.04 มีความเห็นว่ามันไม่เหมาะสม เพราะวัฒนธรรมของนักเรียนไม่มีสิ่งเหล่านี้ ครูส่วนมากร้อยละ 57.23 มีความเห็นว่ามันไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่านักเรียนไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และการปฏิบัติลักษณะนี้ ถือว่าเป็นการสนับสนุนการเคารพบูชาสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้า ถ้าหากต้องการให้นักเรียน ได้รู้จักกระทงเจิม บายศรีปากชาม ก็ให้นักเรียนศึกษาจากภาพประกอบการสอนได้ สำหรับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ถือว่าเป็นการจัดประสบการณ์ขั้นพื้นฐานเท่านั้น และกิจกรรมการฝึกปฏิบัติลักษณะนี้ก็เป็นการศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับการประดิษฐ์ สิ่งของต่าง ๆ ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนครูอาจ ดัดแปลงให้เป็นกิจกรรมการฝึกปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้

2.26 การจัดพิธีไหว้ครูที่มีการใช้ดอกไม้ธูปเทียน จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 69.85 มีความเห็นว่าการจัดพิธีใน ลักษณะอื่น ครูส่วนมากร้อยละ 89.16 มีความเห็นว่ามันไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าวัฒนธรรม อิสลามสอนให้รู้จักคุณของผู้มีพระคุณ แต่ไม่ควรแสดงความเคารพโดยการกราบไหว้ บูชา ประกอบกับวัฒนธรรมอิสลามไม่มีการใช้ดอกไม้ ธูป เทียน และบทไหว้ครู สำหรับในเรื่องนี้ วิรัช ลังประเสริฐ (2530) ได้ศึกษาความต้องการของผู้นำชุมชนชาวไทยมุสลิมที่มีต่อโรงเรียน ประถมศึกษาในชุมชนชาวไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้นำชุมชนชาวไทยมุสลิมต้องการ ให้นักเรียนมอบเฉพาะดอกไม้ ไม่ต้องมีธูป เทียน และไม่มีการกราบ ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์ อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2526) ได้กล่าวว่า การนำดอกไม้ให้แก่ครูถ้ามี เจตนาเพื่อกราบไหว้บูชาก็ถือว่าผิดหลักศาสนาอิสลาม แต่ถ้ามีเจตนาอย่างอื่นก็ไม่เป็นไร และ เสนอแนะเพิ่มเติมว่าการจัดพิธีไหว้ครู ถ้าหากมีพิธีกรรมของศาสนาอื่นนักเรียนมุสลิมไม่สามารถ เข้าร่วมได้ นอกจากเปลี่ยนรูปแบบเป็นพิธีของศาสนาอิสลามหรือไม่มีพิธีกรรมของศาสนาใด ๆ นักเรียนจึงสามารถร่วมพิธีได้

2.27 การให้นักเรียนร่วมกิจกรรมในวันลอยกระทงที่โรงเรียนจัดขึ้น จากการ วิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 54.03 มีความเห็น ว่ากิจกรรมลักษณะนี้ถือว่าไม่เหมาะสม ครูส่วนมากร้อยละ 86.75 มีความเห็นว่ามัน

สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่ากิจกรรมนี้ไม่ใช่วัฒนธรรมของนักเรียน ถ้าหากให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมก็จะทำให้เกิดความอึดอัดใจ เพราะนักเรียนและผู้ปกครองอาจมีความเข้าใจว่าการเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะนี้ ถือว่าเป็นการสนับสนุนการเคารพบูชาสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้าซึ่งผิดหลักศาสนาอิสลาม การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ว่าวันลอยกระทงเป็นประเพณีของชาติไทยซึ่งเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ก็ถือว่าเป็นการเพียงพอแล้ว

2.28 การให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีถวายบังคมตามที่ทางราชการจัดขึ้น จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 78.21 มีความเห็นว่าควรทำกิจกรรมในลักษณะอื่น เช่น การจัดนิทรรศการ การพัฒนา เป็นต้น ครูส่วนมากร้อยละ 84.94 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการเข้าร่วมพิธีเช่นนี้ขัดกับความรู้สึกของนักเรียน เนื่องจากการปฏิบัติลักษณะนี้ไม่มีในวัฒนธรรมอิสลามสำหรับการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักคุณความดีของบุคคลสำคัญของชาติในอดีตก็สามารถจัดในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น การเสนอเนื้อหาในบทเรียน การจัดนิทรรศการ เป็นต้น นอกจากนี้ถ้าหากต้องการให้กิจกรรมลักษณะนี้เป็นกิจกรรมของชาติ เพื่อให้ประชาชนทุกคนในชาติไม่ว่านับถือศาสนาใด ได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมของชาติอย่างสะดวกใจ ก็ควรแยกกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศาสนาออกจากกิจกรรมของชาติเพราะชาติเป็นของทุกคนแต่ศาสนาเป็นของกลุ่มคน (โมหัมมัด อับดุลกาเดร์, 2527) ตัวอย่างกิจกรรมที่ควรจัด เช่น การเดินเทิดพระเกียรติ การพัฒนาสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

2.29 การเล่นเกมกิจกรรมรอบกองไฟในการอยู่ค่ายพักแรมลูกเสือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง จากแบบสอบถามสำหรับครูพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 39.40 มีความเห็นว่ากิจกรรมลักษณะนี้ถือว่าไม่เหมาะสม ครูส่วนมากร้อยละ 66.27 มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าเป็นการเล่นแบบพิธีกรรม การบูชาไฟของขงลัทธิ ซึ่งถือเป็นการเคารพบูชาสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้า จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนี้มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง เพราะกิจกรรมนี้สามารถจัดได้ถ้าหากมีการปรับปรุงในบางส่วน สำหรับการปรับรูปแบบของกิจกรรม เช่น การหลีกเลี่ยงการใช้กองไฟ โดยใช้แสงสว่างอย่างอื่นแทน และแสงสว่างที่นำมาใช้ก็ไม่ควรจัดแบบกองไฟให้ใช้ในลักษณะของการ

ให้แสงสว่างโดยทั่วไป เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดกันได้ แต่อย่างไรก็ตามก่อนจัดกิจกรรม มีความจำเป็นต้องศึกษาสภาพความต้องการของท้องถิ่นก่อนว่ามีความต้องการให้จัดกิจกรรมใน ลักษณะใด

2.30 การแสดงที่ให้นักเรียนชายแต่งตัวเป็นผู้หญิงหรือนักเรียนหญิงแต่งตัว เป็นชาย จากการวิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 53.13 มีความเห็นว่ากิจกรรมลักษณะนี้ถือว่าไม่เหมาะสม ครูส่วนมากร้อยละ 60.84 มีความเห็นว่าเป็นการไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าหลักศาสนาอิสลามห้ามการแต่งกายผิดเพศ สำหรับการแต่งกายเพื่อการเรียนการสอน และเป็น การแต่งกายที่ไม่เด่นชัดจนเกินไปนั้น สามารถจัดได้ หรือไม่นั้นโรงเรียนต้องศึกษาสภาพความต้องการของท้องถิ่นก่อนว่ามีความต้องการในลักษณะใด

2.31 การให้นักเรียนหญิงที่เป็นนักกีฬาบาสเกตบอลแต่งกายสั้นแบบนักกีฬา จากการ วิจัยพบว่า มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง นักเรียนส่วนมากร้อยละ 65.97 มีความเห็นว่าเป็น การแต่งกายของบาสเกตบอลแบบบาสเกตบอล ครูส่วนมากร้อยละ 86.75 มีความเห็นว่าเป็น การไม่ สอดคล้อง โดยให้เหตุผลว่าการให้นักเรียนหญิงแต่งกายสั้นถือว่าขัดกับหลักศาสนาอิสลาม เพราะศาสนาได้กำหนดให้ผู้หญิงเมื่อออกนอกบ้านต้องแต่งกายมิดชิด เปิดเผยได้เฉพาะใบหน้าและ มือ แต่ในส่วนของการเล่นกีฬาที่มีจุดประสงค์เพื่อการออกกำลังกายนั้นไม่ถือว่าขัดกับหลักศาสนา อิสลามแต่อย่างใด ซึ่งในส่วนนี้มีปัญหาอยู่ที่การแต่งกายเท่านั้น ถ้าหากแต่งกายถูกต้องก็สามารถ ปฏิบัติกิจกรรมได้ สำหรับนักเรียนหญิงที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะทางศาสนาสามารถแต่งกายสั้น ได้หรือไม่ ก็ควรเป็นการสมควรใจของนักเรียนเองไม่ควรมีการบังคับ และโรงเรียนก็ควรศึกษา สภาพความต้องการของท้องถิ่นก่อนว่ามีความต้องการในลักษณะใด

จากการศึกษาระดับความไม่สอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอนมี 3 ระดับ ได้แก่ ความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ ความไม่สอดคล้องในแต่ละระดับ สามารถ จำแนกความแตกต่างได้ดังนี้

กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความไม่สอดคล้องอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเป็นกิจกรรม การเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม อย่างชัดเจน กิจกรรมการเรียนการสอนลักษณะนี้ไม่สามารถจัดให้แก่ นักเรียนโดยตรงตามที่ กำหนดไว้ในแผนการสอนได้ จะต้องมีการปรับปรุงในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาและรูปแบบของกิจกรรม จนเป็นที่มั่นใจว่ามีความสอดคล้องกับสภาพทางวัฒนธรรมของนักเรียน จึงจะสามารถจัดให้แก่

นักเรียนได้ แต่กิจกรรมการเรียนการสอนในส่วนนี้ โดยมากแล้วอาจให้ความรู้ได้เฉพาะเป็น การบอกเล่าของครูว่าในส่วนนั้น ๆ เป็นการปฏิบัติหรือความเชื่อของบุคคลในวัฒนธรรมใด เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่นักเรียนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ จะให้นักเรียนมีการปฏิบัติหรือ ยอมรับในลักษณะนั้นไม่ได้ เพราะวัฒนธรรมของนักเรียนไม่ได้มีการปฏิบัติหรือยอมรับเช่นนั้น

กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความ ไม่สอดคล้องอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีบางส่วนของกิจกรรมหรือเนื้อหาเท่านั้นที่ไม่สอดคล้องกับ พฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม กิจกรรมการเรียนการสอนลักษณะ นี้ยังคงจัดให้แก่กันได้ เพียงแต่ปรับบางส่วนของกิจกรรมหรือเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพทาง วัฒนธรรมบ้างเท่านั้น และครูก็ควรทำความเข้าใจกับนักเรียนด้วยว่าส่วนนี้เป็นวัฒนธรรมของ กลุ่มใด และวัฒนธรรมของนักเรียนมีการปฏิบัติหรือยอมรับอย่างไรเพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความ สับสนได้ นอกจากนี้ในบางกิจกรรมอาจอธิบายเพิ่มอีกว่าการเรียนการสอนในส่วนนี้เป็นการเรียน รู้ตามบทเรียนเท่านั้น ไม่ได้เป็นการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติแต่อย่างใด

กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความ ไม่สอดคล้องอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าเป็นกิจกรรม การเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาจมีการปรับบ้างสำหรับการปรับ ก็ขึ้นกับลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ๆ ว่าจัดอย่างไรจึงมีความสอดคล้องกับสภาพ ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็ควรมีการยืดหยุ่นบ้างไม่ควร ที่จะกำหนดเป็นรูปแบบที่แน่นอน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาระดับความ ไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน ประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียน ได้มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม อื่น ๆ ก็มีความจำเป็นสำหรับนักเรียนเพราะต้องนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการศึกษาขั้นสูงต่อไป และยังเป็นความรู้ที่นักเรียนต้องนำไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่การเรียนรู้ในส่วนนี้ก็ต้องมี

ความระมัดระวังเป็นพิเศษเช่นกัน เพราะอาจทำให้นักเรียนเกิดความสับสน อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางวัฒนธรรมได้ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่เกี่ยวกับเนื้อหาทางวัฒนธรรม จึงต้องคำนึงถึงความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัฒนธรรมของนักเรียนเข้ามาสอดแทรกในบทเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องบอกให้นักเรียนได้รับรู้ว่าวัฒนธรรมส่วนนั้นเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มใด และส่วนนั้นวัฒนธรรมของนักเรียนมีการปฏิบัติอย่างไร จึงเป็นการเรียนการสอนที่ไม่ทำให้นักเรียนเกิดความสับสน และไม่เกิดอคติต่อเนื้อหาในบทเรียน และยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนตามแบบอย่างวัฒนธรรมของตนเองที่ถูกต้องด้วย การเรียนการสอนเช่นนี้จะไม่ผลกระทบบิต ๆ ต่อนักเรียนและถือว่าเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถลดปัญหาที่อาจเกิดต่อชุมชนได้

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ในบางกิจกรรมที่ไม่สามารถกำหนดรูปแบบของกิจกรรมที่ชัดเจนได้ ก่อนที่จะจัดกิจกรรมในโรงเรียนต้องศึกษาสภาพความต้องการของท้องถิ่นก่อน โดยให้บุคคลในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งมีผลให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นอีกด้วย

4. เนื่องจากที่ผ่านมาปัญหาการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้เกิดจากหลักสูตรประถมศึกษา แต่เพียงอย่างเดียวมีส่วนเกิดจากขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ของครูผู้สอน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงควรจัดให้ความรู้แก่ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยเฉพาะครูที่มาจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งยังเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่นไม่ดีพอควร ได้มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น และควรให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้และแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นน่าจะมีการวิจัยลักษณะนี้ ในท้องถิ่นอื่นที่มีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามด้วยเช่นกัน

2. ควรมีการทำวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ แต่ควรเปลี่ยนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบสอบถามเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นควรตอบได้หลายสถานการณ์ของปัญหาและความต้องการ ในแต่ละสถานการณ์ควรมีเกณฑ์ในการแปลความที่

เหมาะสม และกิจกรรมที่นำมาศึกษาควรได้มาจากการวิเคราะห์หลักสูตร

3. ควรมีการศึกษาความต้องการของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน บางอย่างที่ไม่สามารถกำหนดรูปแบบการปฏิบัติได้ชัดเจน เพื่อนำผลที่ได้มากำหนดเป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างครูที่นับถือศาสนาอิสลามกับครูที่นับถือศาสนาอื่นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยังไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อหาความแตกต่างของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย